

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 1.decembrī Nr. 1-5/220

Uz 22.10.2020 1-04/547-pav

Latvijas Republikas Ministru kabinetam

vk@mk.gov.lv

Nacionālajai elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomei

neplpadome@neplpadome.lv

Par papildu pasākumiem COVID-19 krīzē

Tiesībsargs, sekojot situācijai valstī COVID-19 krīzes laikā un vērojot valsts pārvaldes iestāžu rīcību, informējot iedzīvotājus par plānotajiem pasākumiem krīzes pārvarēšanā, šobrīd ir identificējis vairākus aspektus, kuri būtu izvērtējami valdībā un Nacionālajā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomē (turpmāk - NEPL), lai uzlabotu sabiedrības informētību un labāku izpratni par valsts pārvaldes pieņemtajiem lēmumiem.

Krīzes vadības sniegtās informācijas dažādošana un novirzīšana informatīvajos kanālos

Sabiedrība informāciju par epidemioloģisko situāciju valstī, noteiktajiem ierobežojumiem un saistīto informāciju iegūst atšķirīgos informatīvajos kanālos¹. Kanāls, no kura pamatā informācija tiek gūta, atšķiras ne tikai paaudžu vidū, bet arī atsevišķu grupu vidū (piemēram, personas ar dažāda veida invaliditāti). Tiesībsarga ieskatā būtu nepieciešams steidzami izvērtēt, vai svarīgākie dienas paziņojumi no valdības un atsevišķu atbildīgo iestāžu puses tiek vienādi novadīti informatīvajos kanālos, kur var tiešāk sasniegt konkrētas mērķgrupas.

Šobrīd tiesībsargs saskata nepietiekošu svarīgākās krīzes vadības informācijas nodošanu personām ar dzirdes un redzes traucējumiem, kā arī personām ar uztveres problēmām.

¹ 2018. gada 2. martā Latvijas Nacionālās bibliotēkas Ziedoņa zālē norisinājās konference "Runā valsts", kas bija veltīta valsts informācijai un nākotnes saziņai. Skat. konferences "Runā valsts" ieraksta <https://www.lv100.lv/galerijas/140318-konference-runa-valsts-ka-sarunaties-nakamaja-simtgade/>, īpaši sākot ar 3:50:00 minūti.

Tiesībsargs ir sazinājies ar Latvijas nedzirdīgo savienību, Latvijas Neredzīgo biedrību "Redzi mani" un Invalīdu un viņu draugu apvienību "Apeiron", lai noskaidrotu aspektus, kur būtu veicami uzlabojumi konkrētās mērķgrupas informēšanai.

Sniegtajās atbildēs tika norādīts uz to, ka:

- personām ar dzirdes traucējumiem netiek atbilstoši nodrošināta svarīgākā informācija zīmju valodā;
- ņemot vērā, ka ne visas personas ar dzirdes traucējumiem saprot zīmju valodu, ir nepieciešams svarīgāko valdības un dienestu paziņojumu subtitrēšana,
- trūkst informācija vieglajā valodā, jo īpaši, ja vēlas svarīgu informāciju nodot personām ar garīga rakstura traucējumiem,
- cilvēki ar redzes traucējumiem nevar nolasīt ministriju sagatavotās infografikas un attēlus, jo tie nav uztverami. Tika pausts priekšlikums rast iespēju pie svarīgākajām infografikām un attēliem pievienot vēstījumu.

Tāpat tiesībsargs saskata risku, ka svarīgākā sniegtā informācija no valdības un atbildīgo dienestu preses konferencēm īsu tēžu veidā netiek novadīta informatīvajos kanālos, kur sasniedzamas konkrētas mērķgrupas – jaunieši, vecāka gadagājuma cilvēki.

Latvijas televīzijas raidīto svarīgāko informāciju (Valsts prezidenta, Ministru prezidenta, Veselības ministrijas, SPKC preses konferences, paziņojumi), iespējams, būtu tiešraidē vienlaicīgi jāduplē Latvijas radio, t.sk. kanālos, kas raida mazākumtautību valodās.

Iespējams, ka sabiedrības daļu, kura pamatā gūst informāciju interneta vidē pieejamās platformās, varētu aicināt piesekoties konkrētam medijam, piemēram, LSM.lv, kas attiecīgi izvietotu platformā svarīgāko dienas informāciju.

Emocionālās veselības atbalsts

Vērojot, cik liels izaicinājums ikvienam sabiedrības loceklim - gan bērniem, gan pieaugušajiem un senioriem - šobrīd ir straujās pārmaiņas ikdienas dzīvē, ko ievieš pasākumi COVID-19 izplatības ierobežošanai, tiesībsarga ieskatā līdzās ikdienas sniegtajai informācijai par saslimušajiem un mirušajiem, būtu jāsniedz psiholoģiskā atbalsta informācija, lai līdzsvarotu noskaņojumu un palīdzētu tikt galā ar stresu šajā saspringtajā laikā, jo īpaši vecākās paaudzes cilvēkiem, kuriem ikdienas ziņo, ka mirst pārsvarā vecāka gadagājuma cilvēki.

Tiesībsarga ieskatā būtu nepieciešams sabiedriskajos medijos, īpaši TV un radio, kā arī ziņu portālos, sniegt informāciju, piemēram, kā tikt galā ar emocijām izolācijas laikā, ko darīt, ja ir depresīvs stāvoklis, ja ir domas par pašnāvību, kā tikt galā ar emocijām, ja nevar satikt tuvākos cilvēkus, draugus, vecākus, bērnus, kā emocionāli tikt galā ar situāciju, kad persona palikusi bez darba u.tml.

Tāpat varētu būt sniegti ieteikumi cilvēkiem, kā rīkoties, ja ģimenē pieaug vardarbība.

Bezmaksas krīzes telefona līniju² kapacitātes izvērtējums un šo palīdzības līniju popularizēšana krīzē nonākušajiem bērniem un pieaugušajiem, būtu viens no iespējamiem tiesībsarga piedāvātajiem risinājumiem.

Koordinēta brīvprātīgo kustība caur pašvaldībām un VM

² <https://esparveselibu.lv/kur-atrast-psihologisko-atbalstu-un-palidzibu>

Tiesībsarga ieskatā būtu steidzami jāizvērtē plašāka sabiedrības iesaistes iespēja atbalsta sniegšanai pašvaldībām darbā ar mazaizsargātajām personu grupām un valstij brīvprātīgo darbam slimnīcās. NVO šobrīd ir aktīvas, bet to nav daudz, un, iespējams, sadarbība starp šīm biedrībām un pašvaldībām un valsti būtu uzlabojama.

Mazaizsargāto personu grupas un to aizsardzība

Vecāka gadagājuma cilvēki un cilvēki ar riska slimībām ir sabiedrības daļa, kuru aizsardzībai būtu pievēršama lielāka uzmanība, lai šī sabiedrības daļa būtu atbilstoši pasargāta, kā arī nenonāktu bezpalīdzīgā stāvoklī.

Sabiedriskajos medijos trūkst uz aprūpē/apgādībā esošo vecāka gadagājuma cilvēku aizsardzību orientēta informācija. Daudziem ir vecāki un vecvecāki, kuri nedzīvo kopā ar ģimenes locekļiem, bet saņem plašu tuvinieku atbalstu. Šis atbalsts nav tikai nepieciešamo lietu (pārtikas, medikamentu, sadzīves priekšmetu) piegāde līdz durvīm, pensijas saņemšana vai mājdzīvnieku izvešana, daudziem atbalsta sniegšana ir ikdienas darbs, kas saistīts ar ciešu kontaktēšanos.

Ja vecāka gadagājuma cilvēki ir sabiedrības daļa, kuru inficēšanos visvairāk vēlamies novērst, iedzīvotājiem jāsniedz atkārtoti mērķēti, skaidri ieteikumi no epidemiologiem, kā vislabāk rīkoties šajā situācijā: 1) vai var vecākus, vecvecākus apciemot, ienākot iekšā dzīvesvietā, vai tomēr no tik tuvas kontaktēšanās būtu jāizvairās vispār, 2) kā rīkoties bērniem un mazbērniem, ja viņi aprūpē savus vecākā gadagājuma tuviniekus ik dienas, gatavojot viņiem ēst, viņus mazgājot un barojot, bet nedzīvo kopējā saimniecībā, 3) vai šādā gadījumā ir labi paņemt vecākā tuvinieka mājdzīvniekus savās ģimenēs vai tomēr labāk viņus atstāt, jo tas sniedz viņiem emocionālo atbalstu, 4) ja aprūpes rezultātā izvairīšanās no ciešāka kontakta ik dienas nav iespējama, kas ir obligāti ievērojama nosacījumu kopums tuviniekiem, kas seniorus aprūpē.

Par saskarsmes uzturēšanu bērniem un vecākiem

Dažādu iemeslu dēļ valstī ir bērni, kuri nedzīvo kopā ar saviem vecākiem vai dzīvo kopā ar vienu no vecākiem. Piemēram, bērna vecāki dzīvo šķirti un bērns dzīvo kopā ar vienu no vecākiem; bērna vecāki vai viens no viņiem strādā citā valstī un periodiski vai gaidāmajos svētkos būs Latvijā; bērni, kas atrodas ārpusģimenes aprūpē (aizbildnībā, audžuģimenē vai ārpusģimenes aprūpes iestādē). Bērniem ir tiesības, bet vecākiem pienākums un tiesības uzturēt savstarpējas attiecības un tiešus kontaktus, tātad arī tikties ar bērniem tad, ja viņi dzīvo šķirti. Lai gan ārkārtējā situācijā noteiktie ierobežojumi neparedz aizliegumu vecākiem un bērniem, kas nedzīvo vienā mājāsaimniecībā satikties, praksē tiek konstatēts, ka šādus ierobežojumus nosaka gan iestādes, gan otrs no vecākiem, ja vecāku starpā ir konfliktējošas attiecības. Iestādēs, kas atbildīgas par bērna tiesību ievērošanu, vecāki nevar saņemt skaidrojumu atbilstoši tiesiskajam regulējumam par iespējām satikties ar bērniem. Visbiežāk tiek ieteikts atturēties no tiešiem kontaktiem, tā veicinot bērna un vecāka atsvešināšanos. Vecākam, kuram saskarsmes tiesību īstenošanas kārtība ir noteikta ar tiesas nolēmumu, tiek ieteikts vērsties tiesā un lūgt, lai tiesa skaidro nolēmuma izpildi ārkārtējās situācijas apstākļos, kas nav tiesas uzdevums. Tas liecina, ka gan iestāžu darbiniekiem, gan vecākiem trūkst informācija par rīcību un nosacījumiem, kas jāievēro šķirti dzīvojoša bērna un vecāku attiecību nodrošināšanā. Tiesībsargs rekomendē steidzami sagatavot informatīvu

materiālu gan vecākiem, gan speciālistiem, to publiskojot gan medijos, gan iestāžu mājaslapās.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu